

UCHWAŁA

Dnia 18 września 2014 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Józef Iwulski (przewodniczący)

SSN Zbigniew Myszka (sprawozdawca)

SSN Krzysztof Staryk

Protokolant Grażyna Grabowska

w sprawie z powództwa B. B.

przeciwko Szkole Podstawowej w L.

o przywrócenie do pracy,

po rozpoznaniu na rozprawie w Izbie Pracy, Ubezpieczeń Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 18 września 2014 r.,

zagadnienia prawnego przedstawionego postanowieniem Sądu Okręgowego w L.
z dnia 28 maja 2014 r.

1. Czy roszczenie o przywrócenie do pracy w związku z wypowiedzeniem nauczycielowi stosunku pracy na podstawie art. 20 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 26 stycznia 1982 r. - Karta Nauczyciela, przekształca się po upływie okresu pozostawania w stanie nieczynnym w roszczenie o przywrócenie do pracy związane z wygaśnięciem stosunku pracy (art. 20 ust. 5 C ustawy z dnia 26 stycznia 1982 r. - Karta Nauczyciela);
2. czy niezgodne z prawem wypowiedzenie nauczycielowi stosunku pracy na podstawie art. 20 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 26 stycznia 1982 roku - Karta Nauczyciela, stanowi jednocześnie naruszenie przepisów o wygaśnięciu stosunku pracy w związku z przeniesieniem w stan nieczynny

podjął uchwałę:

- 1. Roszczenie o przywrócenie do pracy za niezgodne z prawem lub nieuzasadnione wypowiedzenie nauczycielskiego stosunku pracy (art. 20 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 26 stycznia 1982 r. - Karta Nauczyciela, jednolity tekst: Dz. U. z 2014 r., poz.**

191, w związku z art. 45 k.p. i art. 91 c tej Karty) nie przekształca się bez zmiany powództwa (art. 193 k.p.c.) w roszczenie o przywrócenie do pracy z tytułu niezgodnego z prawem wygaśnięcia nauczycielskiego stosunku pracy (art. 56 § 1 w związku z art. 67 k.p. w związku z art. 91 c Karty Nauczyciela).

2. Okoliczności i przyczyny niezgodnego z prawem lub nieuzasadnionego wypowiedzenia nauczycielskiego stosunku pracy, które stało się bezskuteczne wskutek złożenia pisemnego wniosku o przeniesienie nauczyciela w stan nieczynny (art. 20 ust. 5c Karty Nauczyciela), mogą być poddane sądowej kontroli jako okoliczności lub przyczyny niezgodnego z prawem wygaśnięcia nauczycielskiego stosunku pracy tylko w razie skutecznego uchylenia się od skutków prawnych wniosku o przeniesienie w stan nieczynny i terminowego zaskarżenia wygaśnięcia stosunku pracy (art. 56 § 1 w zw. z art. 67 i art. 264 § 2 k.p. oraz w związku z art. 91c Karty Nauczyciela).

UZASADNIENIE

Przedstawione do rozstrzygnięcia zagadnienia prawne ujawniły się w następującym stanie sprawy. W pozwie przeciwko Szkole Podstawowej w L., nauczycielka B. B., w domagała się uznania za bezskuteczne wypowiedzenia stosunku pracy, dokonanego jej w dniu 30 maja 2012 r., względnie - w razie jego rozwiązania z upływem okresu wypowiedzenia - przywrócenia do pracy na poprzednich warunkach. Zakwestionowała zasadność dokonanego wypowiedzenia, jego przyczynę oraz zastosowane w stosunku do niej kryteria doboru do zwolnienia, a nadto wskazała, że w dacie wręczenia pisma o wypowiedzeniu przebywała na urlopie dla poratowania zdrowia, co czyniło niedopuszczalnym rozwiązanie z nią w tym trybie stosunku pracy.

Wyrokiem z dnia 18 września 2013 r. Sąd Rejonowy w L. przywrócił powódkę do pracy w pozwanej szkole „na warunkach pracy i płacy obowiązujących przed dniem 1 marca 2013 r.” (pkt I wyroku), oddalił wniosek pozwanej o zasądzenie kosztów procesu (pkt II wyroku), przejął na rachunek Skarbu Państwa

brakującą opłatę sądową, od uiszczenia której powódka była zwolniona z mocy ustawy (pkt III wyroku).

Badając zasadność roszczeń pozwu, Sąd Rejonowy dokonał ustaleń kwalifikacji powódki, podstawy nawiązania jej stosunku pracy, stanowiska, stopnia awansu zawodowego, uzyskanych ocen okresowych pracy, stażu pracy, a także rodzaju prowadzonych zajęć. Sąd ten zbadał również kryteria, które rada pedagogiczna pozwanej szkoły ustaliła na potrzeby ewentualnych zwolnień i odniósł je zarówno do powódki, jak i pozostałych nauczycieli, a także do organizacji nauczania wczesnoszkolnego, które było przedmiotem nauczania przez powódkę. Już w toku procesu powódka skorzystała z możliwości złożenia pisemnego wniosku w celu przeniesienia w stan nieczynny i została w ten stan przeniesiona. Z dniem 28 lutego 2013 r. jej stosunek pracy wygaś.

Powódka podjęła decyzję o przejściu w stan nieczynny z uwagi na zamiar utrzymania „jakichkolwiek świadczeń finansowych i nadzieję na ponowny powrót do pracy, o ile będzie to możliwe”. Sąd Rejonowy za uzasadnione żądania powódki w świetle art. 20 ust. 1 pkt 2 ustawy z dnia 26 stycznia 1982 r. - Karta Nauczyciela (jednolity tekst: Dz. U. z 2014 r., poz. 191, zwanej dalej Kartą Nauczyciela, Kartą lub KN), podkreślając, że zarówno odwołanie od dokonanego „wypowiedzenia, jak i wniosek o przeniesienie w stan nieczynny zostały złożone w przepisanych terminach”. W ocenie tego Sądu, ocenie nie budzi wątpliwości, iż z chwilą złożenia przez powódkę wniosku o przeniesienie w stan nieczynny, złożone jej wypowiedzenie stało się bezskuteczne. Powyższe nie mogło pozbawić powódki prawa kwestionowania wypowiedzenia na podstawie art. 45 k.p. Roszczenie związane z wygaśnięciem stosunku pracy z upływem okresu stanu nieczynnego należało uznać za swoistą kontynuację roszczeń przewidzianych w art. 45 k.p. w związku z art. 91c KN, które powstały już z chwilą wręczenia powódce wypowiedzenia stosunku pracy. Bezskuteczność wypowiedzenia, jako okoliczność zaistniała już w toku procesu zaistniała już w toku procesu, nie mogła pozbawić jej do dochodzenia roszczeń z art. 45 k.p. Sąd ten „nie stracił przy tym z pola widzenia, że swoje przejście w stan nieczynny powódka uzasadniała brakiem perspektyw na znalezienie innego zatrudnienia oraz potrzebą pozyskania środków do życia. Obecna sytuacja na polskim rynku pracy jest faktem powszechnie

znany i nie wymaga dowodzenia”. Wobec braku realnych szans powódki na znalezienie nowego miejsca pracy nie można było od niej zasadnie oczekiwać, że przez cały czas trwania postępowania zmierzającego do zakwestionowania wypowiedzenia pozostanie ona bez źródła utrzymania. Przeniesienie w stan nieczynny gwarantowało powódce możliwość korzystania z dotychczasowych świadczeń pracowniczych przez czas potrzebny w jej przekonaniu na rozpatrzenie odwołania i przywrócenie jej do pracy. Nie bez znaczenia jest przy tym okoliczność, że zwolnienie powódki nastąpiło z przyczyn dotyczących pracodawcy, których powódka nie musiała, a wręcz nie mogła przewidzieć. Jednocześnie w okresie stanu nieczynnego mogła liczyć na potencjalny powrót do pracy.

Sąd Rejonowy nie podzielił stanowiska, że bezskuteczność złożonego pracownikowi wypowiedzenia, będąca następstwem skutecznego złożenia wniosku o przeniesienie w stan nieczynny, wyklucza możliwość dochodzenia roszczeń, związanych z wypowiedzeniem stosunku pracy przez pracodawcę, argumentując, że „nietrudno bowiem wyobrazić sobie sytuację, w której nauczyciel, mimo całkowicie bezzasadnego rozwiązania z nim umowy o pracę na podstawie art. 20 ust. 1 pkt 2 KN, rezygnuje z drogi sądowego dochodzenia swoich praw w obawie przed utratą źródła dochodu na czas trwania procesu, a przy tym nie mając pewności, czy w momencie wyrokowania przywrócenie go do pracy wciąż będzie możliwe i celowe”. Oznaczałoby to „niejako udzielenie pracodawcy przyzwolenia na nieuzasadnione lub sprzeczne z prawem rozwiązywanie stosunków pracy, skoro działanie tego rodzaju nie wiązałoby się dla niego z żadnymi konsekwencjami. To z kolei należy uznać za niedopuszczalne z punktu widzenia zasad demokratycznego państwa prawnego”. Pozbawienie nauczyciela możliwości kwestionowania prawidłowości złożonego mu wypowiedzenia, spowodowane jedynie późniejszym przejściem w stan nieczynny, mogłoby zostać ocenione jako złamanie konstytucyjnego prawa obywatela do sądu.

Na poparcie swoich wywodów Sąd pierwszej instancji wskazał na argumentację przyjętą przez Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 2 grudnia 2004 r., III PK 54/04 (OSNP 2005, nr 13, poz. 192), że w razie przeniesienia nauczyciela w stan nieczynny w toku procesu wszczętego odwołaniem od wypowiedzenia złożonego na podstawie art. 20 ust. 1 pkt 2 KN przedmiotem rozpoznania stają się

roszczenia związane z przeniesieniem w stan nieczynny. Wprawdzie orzeczenie to zapadło na gruncie aktualni nieobowiązującego brzmienia art. 477¹ k.p.c., jednak „zachowuje ono swoją aktualność z uwagi na zaprezentowany tok myślenia, który w istocie nie zależy od brzmienia przywołanego przepisu procesowego”. Sąd Najwyższy zasadnie uznał, „przedmiotowa sytuacja jest podobna do swoistej konwersji roszczenia, która zachodzi w przypadku, gdy pracownik zgłasza roszczenie o uznaniu za bezskuteczne wręczonego mu wypowiedzenia, a następnie wskutek upływu okresu wypowiedzenia, roszczenie to ulega przekształceniu w roszczenie o przywrócenie do pracy”. Ponadto stanowisko podtrzymał w wyroku z dnia 14 stycznia 2009 r., III PK 52/08 (OSNP 2010, nr 13-14, poz. 164).

Natomiast Sąd Rejonowy nie zgodził się z poglądem zawartym w uzasadnieniu wyroku Sądu Najwyższego z dnia 12 grudnia 2011 r., I PK 33/11 (OSNP 2012 nr 21-22, poz. 261), że roszczenie nauczyciela o przywrócenie do pracy w związku z wypowiedzeniem dokonany na podstawie art. 20 ust. 1 pkt 2 KN nie jest roszczeniem alternatywnym w stosunku do roszczenia o przywrócenie do pracy związanego z wygaśnięciem stosunku pracy na skutek upływu sześciomiesięcznego okresu pozostawania w stanie nieczynnym. W tej koncepcji, podstawę uwzględnienia roszczeń pracownika odwołującego się od wygaśnięcia stosunku pracy mógłby stanowić jedynie brak samej przyczyny wypowiedzenia w trybie art. 20 ust. 1 KN, przekładający się z kolei na brak podstaw przeniesienia w stan nieczynny. Ponadto Sąd pierwszej instancji uznał, że „powódka, podobnie jak inni nauczyciele, nie mają wiedzy na temat wszystkich skutków złożenia wniosku o przeniesienie w stan nieczynny. Żaden przepis wprost nie stanowi o nich, poza stwierdzeniem, że wypowiedzenie staje się wówczas bezskuteczne, a stan nieczynny zawsze wiąże się z wypowiedzeniem – czynnością z zakresu prawa pracy dokonaną przez pracodawcę, która inicjuje kolejne stany faktyczne i prawne”.

W konsekwencji Sąd Rejonowy doszedł do przekonania, że powódka, mimo bezskuteczności wręczonego jej wypowiedzenia, mogła w przedmiotowej sprawie skutecznie dochodzić roszczeń z tytułu jego niezgodności z prawem,. Dlatego badał, czy wypowiedzenie było uzasadnione w rozumieniu art. 45 k.p. w związku z

art. 91c KN oraz czy zachodziły przesłanki z art. 20 ust. 1 pkt 2 KN. Ze względu na kontrowersyjne niewłaściwe kryteria doboru powódki do zwolnienia z pracy, Sąd pierwszej instancji uznał roszczenie powódki za uzasadnione, wskazując dodatkowo na niezgodność dokonanego wypowiedzenia z prawem, skoro zostało ono wręczone w czasie, gdy powódka przebywała na urlopie dla poratowania zdrowia.

Wyrok ten w całości zaskarżyła apelacją pozwana Szkoła, zarzucając naruszenie prawa materialnego, w szczególności art. 45 k.p. w związku z art. 91c K.N., a także naruszenie prawa procesowego - art. 233 k.p.c.

Przy rozpoznaniu apelacji pozwanej Szkoły Sąd Okręgowy powziął istotne zawarte w treści pytań prawnych, „w jaki sposób sąd rozpoznający sprawę z odwołania nauczyciela od wypowiedzenia dokonanego w trybie art. 20 ust. 1 pkt 2 KN winien zakwalifikować zgłoszone przez niego roszczenie, a tym samym wydać co do niego rozstrzygnięcie, w sytuacji przeniesienia powoda w stan nieczynny, wygaśnięcia jego stosunku pracy i konsekwentnego kwestionowania przez niego oświadczenia pracodawcy o wypowiedzeniu”. Powyższe kontrowersje były przedmiotem rozstrzygnięć Sądu Najwyższego w trzech powołanych wyżej orzeczeniach, które „podążały w różnych kierunkach i oparte były na odmiennej wykładni tych samych przepisów, chociażby więc z tego względu przedstawiony problem nasuwa poważne wątpliwości orzecznicze”.

Nie ulega wątpliwości, że wypowiedzenie nauczycielskiego stosunku pracy na podstawie art. 20 ust. 1 pkt 2 Karty Nauczyciela staje się bezskuteczne wskutek złożenia przez nauczyciela, w przepisany terminie, wniosku o przeniesienie w stan nieczynny. Ponadto, zarówno oświadczenie pracodawcy o wypowiedzeniu, jak też wygaśnięcie stosunku pracy wskutek upływu okresu pozostawania w stanie nieczynnym rodzi dla nauczyciela odmienne roszczenia, oparte odpowiednio na art. 45 k.p. w związku z art. 91c KN bądź na art. 56 § 1 w związku z 67 k.p. w związku z 91c KN. „Problem dotyczący zbiegu tych roszczeń powstaje jednak zarówno na płaszczyźnie procesowej, jak i w zakresie ewentualnej oceny ich wzajemnego bytu z punktu widzenia przepisów materialnoprawnych”. Nie bez znaczenia jest to, że na gruncie obecnie obowiązującego brzmienia art. 477¹ k.p.c. sąd pracy jest władny wydać rozstrzygnięcie co do jednego z roszczeń

pozostających w zbiegu jedynie w przypadku, gdy są to roszczenia alternatywne, a ponadto pracownik dokonał wyboru jednego z nich, z tym, że okazało się ono bezzasadne. W świetle literalnego brzmienia wymienionego przepisu Kodeksu postępowania cywilnego oraz biorąc pod uwagę wspomniane skutki, które „jasno wynikają z wcześniej powołanych przepisów prawa materialnego, powództwo o uznanie za bezskuteczne wypowiedzenia z art. 20 ust. 1 pkt 2 KN (względnie przywrócenie do pracy), zgłoszone jako jedyne przez nauczyciela, przeniesionego w stan nieczynny, podlegałoby oddaleniu. Za takim rozstrzygnięciem przemawia dodatkowo teza wyrażona przez Sąd Najwyższy w uzasadnieniu powołanego już wyroku z dnia 12 grudnia 2011 r., I PK 33/11, o braku alternatywności obydwu roszczeń, pozostających we wspomnianym zbiegu. Dlatego też, w ocenie Sądu odwoławczego, istotne jest rozstrzygnięcie losów obydwu przedmiotowych roszczeń w oparciu o odpowiednią wykładnię przepisów art. 20 ust. 1 pkt 2 oraz ust. 5c KN.

Przyjęcie w przedmiotowym stanie faktycznym, że roszczenie o przywrócenie do pracy w związku z wypowiedzeniem nauczycielowi stosunku pracy na podstawie art. 20 ust. 1 pkt 2 KN przekształca się po upływie okresu pozostawania w stanie nieczynnym w roszczenie o przywrócenie do pracy związane z wygaśnięciem stosunku pracy, prowadziłoby do poddania ocenie sądu roszczenia niezgłoszonego przez powódkę, które uchroniłoby ją przed oddaleniem powództwa z uwagi na bezprzedmiotowość rozstrzygania w przedmiocie bezskutecznego wypowiedzenia.

Sąd Okręgowy wskazał, że przedstawione zagadnienia dotyczą także samej istoty instytucji przejścia w stan nieczynny, który jest nierozzerwalnie związany z wypowiedzeniem z art. 20 ust. 1 pkt 2 KN. Problematiczne było „niejako instrumentalne posłużenie się wnioskiem o przejście w stan nieczynny - jedynie jako remedium na negatywne skutki złożonego przez pracodawcę wypowiedzenia”. Tymczasem taki wniosek „może jawić się jedynie jako dodatkowa korzyść dla nauczyciela, łagodząca skutki wypowiedzenia mu stosunku pracy, a nie stanowiąca środek zaradczy wobec tej czynności”. Uprawnione jest też oczekiwanie, że „nauczyciel z takiego wniosku skorzysta świadomie, wykazując akceptację co do samego faktu ustania zatrudnienia”. Dlatego, wątpliwości budzi oparcie przez Sąd

Rejonowy rozstrzygnięcia w szczególności na art. 45 k.p., zwłaszcza że w powołanym i zaaprobowanym przez ten Sąd uzasadnieniu wyroku Sądu Najwyższego z dnia 2 grudnia 2004 r., III PK 54/04, „mowa jest właśnie o konwersji roszczenia ze stosowanego odpowiednio art. 45 k.p. w roszczenie związane z wygaśnięciem stosunku pracy, a więc uruchamiające kontrolę, o jakiej mowa w art. 56 § 1 w związku z art. 67 k.p. Tak więc w sytuacji konwersji, jaką przyjął Sąd Najwyższy w ostatnio powołanym orzeczeniu, kontrola sądu dotyczyłaby innego roszczenia i innych okoliczności niż te, jaki pierwotnie legły u podstaw wystąpienia przez nauczyciela z powództwem. Z kolei brak opisanej konwersji skutkowałby oddaleniem powództwa”.

W przypadku przyjęcia koncepcji konwersji roszczenia o przywrócenie do pracy związanego z wypowiedzeniem stosunku pracy w roszczenie przywrócenie do pracy związane z wygaśnięciem stosunku pracy z powodu upływu okresu pozostawania w stanie nieczynnym pojawia się dalsza wątpliwość dotycząca wykładni art. 20 ust. 1 pkt 2 KN. Mianowicie, czy niezgodne z prawem wypowiedzenie nauczycielowi stosunku pracy na podstawie tego przepisu stanowi naruszenie przepisów o wygaśnięciu stosunku pracy w związku z przeniesieniem w stan nieczynny. W ocenie Sądu Okręgowego nie ma wątpliwości, że w procesie o przywrócenie do pracy z powodu naruszenia przepisów o wygaśnięciu stosunku pracy, badaniu podlegać będzie istnienie przyczyny wskazanej w art. 20 ust. 1 pkt 2 KN. Przeniesienie w stan nieczynny będzie zgodne z prawem tylko wtedy, gdy zaistniały przyczyny uzasadniające przeniesienie nauczyciela w ten stan. Możliwa jest jednak również wykładnia wskazująca na związek złożenia oświadczenia o przeniesienie w stan nieczynny z uprzednio dokonany wypowiedzeniem stosunku pracy. Zgodnie z art. 20 ust. 5c KN wypowiedzenie jest bezskuteczne w przypadku złożenia przez nauczyciela, w terminie do 30 dni od dnia doręczenia wypowiedzenia stosunku pracy z przyczyn określonych w ust. 1 pkt 2, pisemnego wniosku o przeniesienie w stan nieczynny. Nauczyciel składa powyższe oświadczenie woli w związku z uprzednio wręczonym mu wypowiedzeniem stosunku pracy. Stąd powstaje pytanie, czy w procesie o przywrócenie do pracy, badaniu powinna podlegać także zgodność z prawem wypowiedzenia stosunku pracy oraz czy naruszenie przepisów prawa w tym zakresie stanowi jednocześnie

naruszenie przepisów o wygaśnięciu stosunku pracy. W ocenie Sądu Okręgowego, skoro w momencie złożenia przez nauczyciela wniosku o przeniesienie w stan nieczynny wypowiedzenie stosunku pracy jest bezskuteczne, to brak jest podstaw do badania jego zgodności z prawem w procesie o przywrócenie do pracy w związku z przeniesieniem w stan nieczynny. „Wypowiedzenie bowiem nie może być bezskuteczne (tj. nie powodować rozwiązania stosunku pracy) i jednocześnie być oceniane jako niezgodne z prawem, co z kolei miałoby stanowić naruszenie w przepisów o wygaśnięciu stosunku pracy. Prowadziłoby to w istocie do obejścia art. 20 ust. 5c KN”.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zgodnie z art. 20 ust.1 pkt 2 Karty Nauczyciela, dyrektor szkoły w razie częściowej likwidacji szkoły albo w razie zmian organizacyjnych powodujących zmniejszenie liczby oddziałów w szkole lub zmian planu nauczania uniemożliwiających dalsze zatrudnienie nauczyciela w pełnym wymiarze zajęć rozwiązuje z nim stosunek pracy lub, na wniosek nauczyciela, przenosi go w stan nieczynny. Rozwiązanie nauczycielskiego stosunku pracy następuje z końcem roku szkolnego po uprzednim trzymiesięcznym wypowiedzeniu (art. 20 ust. 3), które wszakże jest (staje się) bezskuteczne w przypadku złożenia przez nauczyciela, w terminie 30 dni od dnia doręczenia wypowiedzenia pisemnego wniosku o przeniesienie w stan nieczynny. W okresie 30 dni od wypowiedzenia zwalniany nauczyciel może i powinien rozeznaczyć stan faktyczny i prawny sprawy oraz skutki prawne własnych zachowań i zdecydować, czy wybiera alternatywę w postaci złożenia pisemnego wniosku o przeniesienie w stan nieczynny, co jednak prowadzi do bezskuteczności z mocy prawa wcześniejszego wypowiedzenia stosunku pracy, a następnie do jego wygaśnięcia z upływem sześciomiesięcznego okresu pozostawania w stanie nieczynnym (art. 20 ust. 5c KN), czy zaskarża decyzję o nieuzasadnionym lub niezgodnym z prawem wypowiedzeniu nauczycielskiego stosunku pracy, którego nie ubezskutečnił pisemnym wnioskiem o przeniesienie w stan nieczynny. Od nauczycieli, którzy zaliczają się do pracowników wykształconych, którzy powinni mieć lub uzyskać rozeznanie w zakresie

przysługujących im uprawnień i skutków prawnych dokonywanych czynności prawnych, należy wymagać świadomego podejmowania decyzji w razie uzyskania informacji o możliwości złożenia wniosku o przeniesienie w stan nieczynny i jego skutkach prawnych, jeżeli na ich przemyślaną ocenę mają 30 dni od dnia doręczenia wypowiedzenia stosunku pracy z przyczyn określonych w art. 20 ust. 1 pkt 2 KN. W konsekwencji i co do zasady kontrowersyjne jest powoływanie się na wadę oświadczenia woli („błędu”) zawartego we wniosku ze względu „na brak wiedzy na temat wszystkich skutków złożenia pisemnego wniosku o przeniesienie w stan nieczynny”, które ubezskutecznia wcześniej dokonane wypowiedzeniem, przeto nie rozwiązuje stosunku pracy z upływem okresu bezskutecznego wypowiedzenia. Równie wątpliwe bywa zatem instrumentalne nadużywanie jedynie „korzyści” stanu nieczynnego wyłącznie dla celów procesowych związanych z uzyskaniem orzeczenia o kontestowanym wypowiedzeniu stosunku pracy, które z mocy prawa jest kwalifikowane jako bezskuteczne wskutek złożenia wniosku o przeniesienie w stan nieczynny (art. 20 ust. 5c KN).

Zwalniany nauczyciel może na drodze sądowej kwestionować albo wypowiedzenie nauczycielskiego stosunku pracy, co wymaga złożenia odwołania do sądu pracy w terminie 7 dni od dokonanego wypowiedzenia (art. 264 § 1 k.p. w związku z art. 91c KN), albo podważać wygaśnięcie tego stosunku pracy w terminie 14 dni od tego sposobu ustania (wygaśnięcia) stosunku pracy, licząc od upływu sześciomiesięcznego okresu pozostawania w stanie nieczynnym stosunek pracy (art. 264 § 2 k.p. w związku z art. 91c KN; por. też wyrok Sądu Najwyższego z dnia 18 kwietnia 2000 r., I PKN 607/99, OSNP 2001 nr 19, poz. 581). Terminy sądowego zaskarżania decyzji o wypowiedzeniu nauczycielskiego stosunku pracy ze skutkiem na koniec roku szkolnego albo o jego wygaśnięciu z upływem sześciomiesięcznego okresu pozostawania w stanie nieczynnym nie przypadają w tym samym czasie (momencie), a zatem już z tej przyczyny roszczenia kontestujące dokonane wypowiedzenie nauczycielskiego stosunku pracy nie mają natury alternatywnej wobec roszczeń podważających wygaśnięcie w późniejszym terminie tego stosunku pracy. Ponadto w judykaturze wskazuje się na inne okoliczności faktyczne tych niealternatywnych roszczeń, które w przypadku sądowego zaskarżenia wypowiedzenia muszą odnosić się do przyczyn i okoliczności tego sposobu

rozwiązania nauczycielskiego stosunku pracy za wypowiedzeniem ze skutkiem na koniec danego roku szkolnego. Natomiast w razie przeniesienia w stan nieczynny kwestionowane mogą być przyczyny i okoliczności wygaśnięcia stosunku pracy z upływem sześciomiesięcznego okresu pozostawania w takim stanie. Różnią się także podstawy prawne dochodzenia wymienionych roszczeń. I tak podstawę prawną roszczeń związanych z wypowiedzeniem nauczycielskiego stosunku pracy (o orzeczenie bezskuteczności dokonanego wypowiedzenia lub o przywrócenie do pracy) stanowi art. 45 k.p. w związku z art. 91c KN. Natomiast roszczenie o przywrócenie do pracy na poprzednich warunkach albo o odszkodowanie (niekiedy o dopuszczenie do pracy lub przywrócenie dotychczasowych warunków pracy, jeśli nauczycielski stosunek pracy jeszcze trwa, por. wyroki Sądu Najwyższego z: 17 kwietnia 1997 r., I PKN 110/97, OSNP 1998 nr 7, poz. 205 i 20 czerwca 2001 r., I PKN 476/00, OSNP 2003 nr 10, poz. 240) w razie niezgodnego z prawem wygaśnięcia nauczycielskiego stosunku pracy wnosi się na podstawie art. 56 § 1 k.p. w związku z art. 67 k.p. i w związku z art. 91 c KN (por. wyroki Sądu Najwyższego z: 17 kwietnia 1997 r., I PKN 110/97, OSNAPiUS 1998 nr 7, poz. 205 i z 20 czerwca 2001 r., I PKN 476/00, OSNAPiUS 2003 nr 10, poz. 240). Takie okoliczności wykluczają alternatywną naturę prawną roszczeń przysługujących w razie wypowiedzenia nauczycielskiego stosunku pracy w stosunku do roszczeń związanych z jego wygaśnięciem z upływem sześciomiesięcznego okresu pozostawania nauczyciela na jego wniosek w stanie nieczynnym (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 12 grudnia 2011 r., I PK 33/11, OSNP 2012 nr 21-22, poz. 261).

Roszczenie wywodzone z niezgodnego z prawem lub nieuzasadnionego wypowiedzenia nauczycielskiego stosunku pracy nie zbiega się w czasie z roszczeniem z tytułu innego sposobu ustania (wygaśnięcia) tego stosunku pracy, które nie stanowi „kontynuacji” roszczenia związanego z wypowiedzeniem nauczycielskiego stosunku pracy ani nie może być postrzegane jako czasowo-przyczynowa „konwersja” roszczeń z tytułu wypowiedzenia nauczycielskiego stosunku pracy. Nauczyciel, któremu wypowiedziano nauczycielski stosunek pracy ma 30 dni na złożenie świadomego, a zatem także przemyślanego nie tylko pod względem wyłącznie korzyści, ale także skutków prawnych składanego na piśmie wniosku o przeniesienie w stan nieczynny. Złożenie takiego wniosku obliuguje

dyrektora szkoły do przeniesienia nauczyciela w stan nieczynny i sprawia, że bezskuteczne staje się wcześniej dokonane wypowiedzenie, a nauczycielski stosunek pracy trwa nadal po okresie ubezskutechnionego wypowiedzenia, które nie rozwiązuje wypowiedzianego stosunku pracy, aż do jego wygaśnięcia z upływem z upływem sześciomiesięcznego okresu pozostawania w stanie nieczynnym.

W konsekwencji bezpodstawne lub zbędne staje się orzekanie w przedmiocie wniesionego odwołania od dokonanego wypowiedzenia, które stało się bezskuteczne z mocy art. 20 ust. 5c KN. Sąd pracy nie może orzec o bezskuteczności wypowiedzenia, które stało się bezskuteczne wskutek przeniesienia nauczyciela na jego pisemny wniosek w stan nieczynny, ani o przywróceniu do pracy w stosunku pracy, którego bezskuteczne wypowiedzenie nie rozwiązało wobec złożenia przez nauczyciela pisemnego wniosku o przeniesienie w stan nieczynny. Prawna bezskuteczność dokonanego wypowiedzenia wywołuje jego „upadłość” wskutek złożenia przez nauczyciela pisemnego wniosku o przeniesienie w stan nieczynny, co wyklucza („unicestwia”) rozwiązanie nauczycielskiego stosunku pracy za wypowiedzeniem z końcem danego roku szkolnego. Wszystko to sprawia, że bezpodstawne bądź zbędne staje się orzekanie o bezskuteczności wypowiedzenia unicestwionego wnioskiem o przeniesienie w stan nieczynny wypowiedzenia lub o przywróceniu do pracy z upływem bezskutecznego z mocy prawa wypowiedzenia, które nie doprowadziło do skutku rozwiązującego stosunek pracy z końcem danego roku szkolnego.

Odmienna wykładnia zawarta w wyroku Sądu Najwyższego z dnia 2 grudnia 2004 r., III PK 54/04 (OSNP 2005 nr 213, poz. 192, bezrefleksyjnie powtórzona w wyroku z dnia 14 stycznia 2009 r., III PK 52/08, OSNP 2010 nr 13-14, poz. 164), odnosiła się do stanu prawnego, w którym sąd pracy miał obowiązek orzekania o roszczeniach wynikających z faktów przytoczonych przez pracownika także wówczas, gdy roszczenie nie było objęte jego żądaniem (art. 477 § 1 k.p.c.). Ponadto w dacie wyrażenia po raz pierwszy tego poglądu nie obowiązywał art. 20 ust. 5c KN o bezskuteczności z mocy prawa dokonanego wypowiedzenia, wywołanej złożeniem pisemnego wniosku o przeniesienie nauczyciela w stan nieczynny. Po nowelizacji art. 477¹ k.p.c., także w sprawach ze stosunku pracy

wykluczone jest orzekanie ponad żądanie. Nadal dopuszczalne jest wyłącznie uwzględnienie z urzędu potencjalnych roszczeń alternatywnych, którymi nie są roszczenia o przywrócenie do pracy wynikające z innych okoliczności faktycznych i podstaw prawnych, związanych z wypowiedzeniem nauczycielskiego stosunku pracy, które stają się bezskuteczne w razie złożenia pisemnego wniosku o przeniesienie w stan nieczynny (art. 20 ust. 5c KN), albo z wygaśnięciem tego stosunku pracy z upływem sześciomiesięcznego okresu pozostawania w stanie nieczynnym, zwłaszcza że roszczenie to jest zgłaszane w różnych terminach materialnoprawnych zaskarżenia wypowiedzenia bądź wygaśnięcia stosunku pracy.

W razie podtrzymywania roszczeń z tytułu prawnie bezskutecznego wypowiedzenia nauczycielskiego stosunku pracy sąd pracy powinien ustalić, czy nauczyciel skutecznie uchylił się od skutków prawnych swojego wniosku o przeniesienie go w stan nieczynny i świadomie zrezygnował z uprawnień związanych z tą instytucją prawną. Tylko w takim przypadku może rozpoznać „pierwotne” roszczenia za niezgodne z prawem lub nieuzasadnione wypowiedzenie nauczycielskiego stosunku pracy. Nauczyciel, który uchylił się od skutków prawnych wniosku o przeniesienie w stan nieczynny, nie może dalej, niejako „instrumentalnie” korzystać ze skutków prawnych, w tym z uprawnień przypisanych do instytucji nauczycielskiego stanu nieczynnego do osądzenia jego roszczeń z tytułu niezgodnego z prawem lub nieuzasadnionego wypowiedziana nauczycielskiego stosunku pracy.

Natomiast, jeżeli nauczyciel nie uchyla się od skutków prawnych oświadczenia woli zawartego w pisemnym wniosku o przeniesienie w stan nieczynny, to sąd pracy nie powinien orzekać w przedmiocie już bezskutecznego z mocy samego prawa wypowiedzenia ani o przywróceniu do pracy w ramach wypowiedzianego stosunku pracy, którego bezskuteczne wypowiedzenie nie rozwiązało. Zgodnie z art. 20 ust. 5c Karty Nauczyciela, wypowiedzenie stosunku pracy jest bezskuteczne w przypadku złożenia przez nauczyciela, w terminie 30 dni od dnia doręczenia wypowiedzenia stosunku pracy z przyczyn określonych w art. 20 ust. 2, pisemnego wniosku o przeniesienie w stan nieczynny. Wymieniona bezskuteczność wcześniej dokonanego wypowiedzenia nauczycielskiego stosunku pracy sprawia, że bezpodstawne staje się odwołanie od bezskutecznego wypowiedzenia,

które „upada” w rozumieniu art. 20 ust. 5c Karty Nauczyciela, a nauczyciel nie może dochodzić przywrócenia do pracy w ramach stosunku pracy, którego dokonane, ale bezskuteczne z mocy prawa wypowiedzenie nie rozwiązało.

Przeniesienie z mocy prawa w stan nieczynny nie jest wypowiedzeniem zmieniającym nauczycielski stosunek pracy, który po ubezskutecznieniu wcześniej dokonanego wypowiedzenia definitywnego, zostaje przedłużony o okres sześciu miesięcy pozostawania w tym stanie, ze skutkiem wygaśnięcia stosunku pracy z upływem tego okresu. Dyskwalifikuje to stanowisko, że przeniesienie w stan nieczynny, które prowadzi do bezskuteczności wypowiedzenia definitywnego nauczycielskiego stosunku pracy, nie wyklucza wniesienia odwołania od bezskutecznego z mocy prawa wypowiedzenia tego stosunku pracy.

Równocześnie prawna bezskuteczność wypowiedzenia, od którego wniesiono odwołanie do sądu pracy, nie oznacza, że nauczyciel przeniesiony na wniosek w stan nieczynny traci możliwość zaskarżenia przeniesienia go w stan nieczynny lub wygaśnięcia upływem sześciomiesięcznego okresu pozostawania w takim stanie. Nie ma przeszkód prawnych, aby nauczyciel uchylił się od skutków własnego oświadczenia woli zawartego we wniosku przeniesienie w stan nieczynny, jeżeli złożył pracodawcy taki wniosek pod wpływem wad prawnych tego oświadczenia woli wywołanych przez pracodawcę (art. 82-88 k.c. w związku z art. 300 k.p.). Sądowe badanie skuteczności uchylenia się od niezgodnego z prawem („wadliwego”) oświadczenia woli zawartego we wniosku o przeniesienie w stan nieczynny jest wszakże uwarunkowane od zachowania prawem określonej formy oraz ustawowo określonych terminów i warunków wymaganych do skutecznego uchylenia się od skutków prawnych dotkniętego potencjalną ustawową wadą prawną takiego oświadczenia woli. Ponadto w takich sprawach ze stosunku pracy nauczyciel musi zachować materialnoprawny 14 dniowy termin zaskarżenia wygaśnięcia stosunku pracy (art. 264 § k.p. w związku z art. 91c KN). Tylko skuteczne uchylenie się od skutków prawnych konkretnego wniosku o przeniesienie nauczyciela w stan nieczynny, połączone z terminowym zaskarżeniem wygaśnięcia nauczycielskiego stosunku pracy, umożliwia weryfikację zarzutów niezgodności z prawem lub wadliwości zaskarżonego wygaśnięcia stosunku pracy, także ze

względu na niezgodność z prawem lub potencjalnie bezpodstawny czy nieuzasadniony wybór konkretnego nauczyciela, który doprowadził do wygaśnięcia stosunku pracy. W procesie wywołanym odwołaniem od dokonanego wypowiedzenia nauczycielskiego stosunku pracy, które staje się bezskuteczne z chwilą złożenia wniosku o przeniesienie w stan nieczynny (art. 20 ust. 5c KN), bezpodstawne albo zbędne jest zatem orzekanie o prawnie ubezskutecznionym wypowiedzeniu wskutek złożenia pisemnego wniosku o przeniesienie w stan nieczynny, który nie wywołał skutku rozwiązującego nauczycielski stosunek pracy. Oznacza to, że wymagana jest zmiana powództwa o przywrócenie do pracy w związku z bezskutecznym wypowiedzeniem stosunku pracy, wywołanego złożeniem pisemnego wniosku o przeniesienie w stan nieczynny, na inne roszczenie o przywrócenie do pracy z tytułu niezgodnego z prawem wobec wygaśnięcia nauczycielskiego stosunku pracy, które zostaje oparte na innych okolicznościach faktycznych oraz ma inną podstawę prawną (art. 56 § 1 w związku z art. 67 k.p. i 264 § 2 k.p. w związku z art. 91c KN). Tego typu zmiana powództwa jest dopuszczalna na podstawie art. 193 k.p.c., a działający bez adwokata lub radcy prawnego pracownik może jej dokonać w sądzie właściwym ustnie do protokołu (art. 466 k.p.c.), ale tylko w postępowaniu pierwszoinstancyjnym (art. 383 k.p.c. a *contrario*). Wymaga to jednak skutecznego uchylecia się od skutków prawnych wniosku o przeniesienie w stan nieczynny, a w razie wygaśnięcia stosunku pracy zachowania 14 dniowego terminu do zaskarżenia tego trybu ustania stosunku pracy (art. 264 § 2 k.p. w związku z art. 91c KN). Tylko wtedy możliwe jest poddanie sądowej kontroli okoliczności i przyczyn wygaśnięcia nauczycielskiego stosunku pracy.

Mając powyższe na uwadze Sąd Najwyższy uchwalił jak w sentencji.